

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
กรณีศึกษาเมืองน่าน ประเทศไทย และเมืองหลวงพระบาง ประเทศ สปป.ลาว
Slow Tourism Destination Development in Southeast Asia:
Case Study Nan Province of Thailand and
Luang Prabang Province of Laos PDR

วัชรารมณ์ สุรภี*
ฉลองศรี พิมลสมพงศ์

คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร

*e-mail: watcharaporn.suraphee@gmail.com

Watcharaporn Suraphee
Chalongsri Pimonsompong

Faculty of Business, Economics and Communications, Naresuan University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาองค์ประกอบของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าของเมืองน่าน ประเทศไทย และเมืองหลวงพระบาง ประเทศ สปป.ลาว (2) การทำกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าของนักท่องเที่ยวในประเทศ และระหว่างประเทศของเมืองน่าน ประเทศไทย และเมืองหลวงพระบาง ประเทศ สปป.ลาว (3) แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าของเมืองน่าน ประเทศไทย และเมืองหลวงพระบาง ประเทศ สปป.ลาว และ (4) เสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 800 ตัวอย่าง เมืองละจำนวน 400 ตัวอย่าง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ประกอบการบรรยายเชิงพรรณนาเนื้อหาที่อยู่ในบริบทของแต่ละเมือง พบว่า เมืองน่านและเมืองหลวงพระบางมีความเหมาะสมในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.45) และ ($\bar{X}$ = 4.30) ตามลำดับ โดยเมืองน่านมีความโดดเด่นในเรื่องการรักษาความเดิมแท้ของศิลปวัฒนธรรม และสภาพภูมิทัศน์มากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.54) ส่วนเมืองหลวงพระบางมีความโดดเด่นในเรื่องความเรียบง่ายในการดำเนินชีวิตของคนหลวงพระบางมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.37) นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์ของเมืองน่าน และเมืองหลวงพระบางในระดับมากที่สุดทั้งสองเมือง ($\bar{X}$ = 4.14) และ ($\bar{X}$ = 4.21) ตามลำดับ และแนวทางในการพัฒนาให้เมืองน่าน และเมืองหลวงพระบางเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าได้มากที่สุด คือ การเสริมสร้างการต้อนรับด้วยไมตรีจิตในธุรกิจการท่องเที่ยวและประชาชน ($\bar{X}$ = 4.61) และ ($\bar{X}$ = 4.31) ตามลำดับ และแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มี 3 ขั้นตอน คือ (1) สำรวจองค์ประกอบของการเป็นแหล่งท่องเที่ยว (2) สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าอย่างสร้างสรรค์ และ (3) ใช้ 5 แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้า

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวแบบเนิบช้า แหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้า กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมืองน่าน เมืองหลวงพระบาง

Abstract

This research aims to study the elements of slow tourism destination, doing slow tourism activities of domestic tourists and international tourists, guidelines to slow tourism destination development of Nan province of Thailand and Luang Prabang province of Laos PDR and propose guidelines for other slow tourism destination development in Southeast Asia using questionnaire from 400 samples of each town (total 800 samples). The results indicated that Nan and Luang Prabang are suitable for development as a slow tourism destination. Nan is most unique in maintain the most authenticity of culture and landscape ($\bar{X}=4.54$) as for Luang Prabang is most unique in simple way of life of people ($\bar{X}=4.37$). Most participate slow tourism activities related to tourist attractions' identity of Nan and Luang Prabang ($\bar{X}=4.14$) and ($\bar{X}=4.21$). And most agreed guidelines developing Nan and Luang Prabang as a slow tourism destination is promoting warm welcome from the tourism businesses and people ($\bar{X}=4.61$) and ($\bar{X}=4.31$). The guidelines to develop other slow tourism destination in Southeast Asia are 3 stages: (1) survey tourism destination elements (2) create slow tourism activities and (3) use 5 guidelines to develop slow tourist destination.

Key words: Slow Tourism; Slow Tourism Destination; Slow Tourism Activity; Destination Development; Southeast Asia; Nan Province; Luang Prabang Province

บทนำ

การท่องเที่ยวแบบเนิบช้าเป็นวิถีการบริโภคการท่องเที่ยวแบบใหม่ เริ่มต้นมาจากยุโรป อเมริกา และละตินอเมริกา เป็นการบริโภคการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวใช้เวลาพินิจพิเคราะห์ให้ใส่ใจในแหล่งท่องเที่ยวโดยไม่คำนึงถึงเวลาที่ใช้ไปกับการเดินทางท่องเที่ยว เพื่อค้นหาแหล่งท่องเที่ยวที่สนใจเฉพาะ และเรียนรู้ความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยว วัฒนธรรมชุมชน รู้จักวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น เพื่อเปิดโลกทัศน์ใหม่จากความคุ้นชินของนักท่องเที่ยวตลอดระยะเวลาการเดินทาง โดยไม่ละทิ้งประสบการณ์ ความเพลิดเพลินที่ได้รับระหว่างทาง และความอบอุ่นจากมิตรภาพที่ไร้พรมแดน จากสถิติปี 2008 ขององค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) และสมาคมที่รวบรวมสมาชิกที่เป็นเมืองท่องเที่ยวแบบเนิบช้าจากหลายประเทศ (Cittaslow) (Miele, 2008) พบว่ามีการเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศในเมืองเนิบช้าในภูมิภาคต่าง ๆ มากกว่า 50% และในภูมิภาคเอเชีย มีการขยายตัวการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าตั้งแต่ปี 2015 ประมาณ 3-4% ในปี 2016 ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีย่านท่องเที่ยวแบบเนิบช้าประมาณ 5% (World Tourism Organization [UNWTO], 2015 และ Cittaslow, 2016) เนื่องจากหลายประเทศในภูมิภาคนี้มีทรัพยากรการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าที่น่าสนใจ อาทิ (1) แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ยุคอาณานิคมในเมืองดานัง ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (2) แหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิต

เรียบง่ายและพึ่งพาธรรมชาติในเมืองหงสาวดี ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพเมียนมาร์ (3) แหล่งท่องเที่ยวความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และธรรมชาติที่เกาะบาหลี่ ประเทศอินโดนีเซีย (4) แหล่งท่องเที่ยวโดดเด่นด้านศิลปะที่เมืองมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ (5) แหล่งท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้ที่ประเทศสิงคโปร์ (6) แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่เมืองน่าน ประเทศไทย และเมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) (7) แหล่งท่องเที่ยวทางทะเล ที่เมืองสีหนุวิลล์ ประเทศสาธารณรัฐกัมพูชาประชาธิปไตย (8) แหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิตบนน้ำที่หมู่บ้านกัมปังไอเยอร์ ประเทศบรูไนดารุสซาลาม Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization) (2013); YAEM-OT, 2015; Muse mag, 2015), Travel Leisure, 2015, Association of Southeast Asian Nations, 2015, Ray, et al., 2016)

ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าในปี.ศ. 2555 ประมาณ 7.6 แสนล้านบาท (Tourism Authority of Thailand, 2011) เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าที่มีความโดดเด่นมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองน่าน ซึ่งได้รับการยกย่องจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. ให้เป็นเมืองท่องเที่ยวแบบเนิบช้า ในปี.ศ. 2556

(Tourism Authority of Thailand, 2013 และ Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization) 2015) สำหรับประเทศ สปป.ลาว เมืองหลวงพระบางก็มีลักษณะเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าใกล้เคียงกับเมืองน่าน และยังได้รับการประกาศจากองค์การยูเนสโกในปีพ.ศ. 2538 ให้เป็นเมืองมรดกโลกด้านวัฒนธรรม (Cultural World Heritage) (UNESCO, 2004) การวิจัยครั้งนี้จึงใช้ลักษณะเฉพาะของ 2 เมืองนี้ ศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรณีศึกษาเมืองน่าน ประเทศไทย และเมืองหลวงพระบาง ประเทศ สปป.ลาว เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้า การทำกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าของนักท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าของเมืองน่าน และเมืองหลวงพระบาง เพื่อใช้ข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และบริบทของเมืองและพื้นที่อื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่เหมาะสมกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้า เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อรองรับความต้องการของ

นักท่องเที่ยวแบบเนิบช้า และเพื่อให้เป็นต้นแบบในการประยุกต์ใช้ข้อมูลสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเมืองอื่น ๆ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าได้ด้วย ซึ่งจะทำให้การท่องเที่ยวแบบเนิบช้ามีรูปแบบใหม่ ๆ ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศที่กำลังเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในยุคแห่งการสื่อสารแบบไร้พรมแดน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาองค์ประกอบของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าของเมืองน่าน ประเทศไทย และเมืองหลวงพระบาง ประเทศ สปป.ลาว
2. ศึกษาการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าของนักท่องเที่ยวในประเทศ และระหว่างประเทศของเมืองน่าน ประเทศไทย และเมืองหลวงพระบาง ประเทศ สปป.ลาว
3. ศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าของเมืองน่าน ประเทศไทย และเมืองหลวงพระบาง ประเทศ สปป.ลาว
4. เสนอแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

วิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

พื้นที่ กรณีศึกษา	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง (Yamane ที่ค่าความคลาดเคลื่อน ± 5)
เมืองน่าน	1. นักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศที่เข้าไปท่องเที่ยวเมืองน่าน จำนวน 449,966 คน 2. หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 5 หน่วยงาน 3. หน่วยงานภาคเอกชน จำนวน 123 แห่ง 4. ประชาชนในเมืองน่าน จำนวน 476,368 คน	1. นักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศที่เข้าไปท่องเที่ยวเมืองน่าน = 187 คน 2. หน่วยงานภาครัฐ = 5 หน่วยงาน ได้แก่ 1) สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดน่าน 2) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน 3) อพท.น่าน 4) เทศบาลเมืองน่าน และ 5) วิทยาลัยชุมชนน่าน 3. หน่วยงานภาคเอกชน = 11 แห่ง ได้แก่ 1) ธุรกิจที่พัก 2) ธุรกิจนำเที่ยว 3) ธุรกิจร้านอาหาร 4) ธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก 5) ธุรกิจนวดเพื่อสุขภาพ 6) สมาคมธุรกิจท่องเที่ยว น่าน 7) ชมรมสามล้อ น่าน 8) ชมรมสองล้อ น่าน 9) น่านเดลิเวอรี่ 10) สื่อเสียงชาวน่าน และ 11) กลุ่มชุมชนมหาโพธิ์ 4. ประชาชนในเมืองน่าน = 197 คน
รวม	926,457	400

พื้นที่ กรณีศึกษา	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง (Yamane ที่ค่าความคลาดเคลื่อน ± 5)
เมืองหลวง พระบาง	1. นักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศที่เข้าไปท่องเที่ยวเมืองหลวงพระบาง จำนวน 467,911 คน 2. หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 3 หน่วยงาน 3. หน่วยงานภาคเอกชน จำนวน 340 แห่ง 4. ประชาชนในเมืองหลวงพระบาง จำนวน 408,800 คน	1. นักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศที่เข้าไปท่องเที่ยวเมืองหลวงพระบาง = 208 คน 2. หน่วยงานภาครัฐ = 3 หน่วยงาน ได้แก่ 1) กรมมรดก 2) กรมแล่งข้าว วัฒนธรรมและท่องเที่ยวแขวงหลวงพระบาง และ 3) มหาวิทยาลัยสุภานุวงศ์ 3. หน่วยงานภาคเอกชน = 7 แห่ง ได้แก่ 1) ธุรกิจที่พัก 2) ธุรกิจนำเที่ยว 3) ธุรกิจร้านอาหาร 4) ธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก 5) สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวหลวงพระบาง 6) สมาคมโรงแรมและร้านอาหารหลวงพระบาง และ 7) สมาคมหัตถกรรมหลวงพระบาง 4. ประชาชนในเมืองหลวงพระบาง = 182 คน
รวม	877,054	400

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม ในเรื่องเกี่ยวกับองค์ประกอบของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้า การทำกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า และแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าของเมืองน่าน และเมืองหลวงพระบาง โดยใช้ข้อมูลจากการบันทึกภาคสนาม และบันทึกออนไลน์ของนักท่องเที่ยว (Tourist Blog) ประกอบการเขียนผลการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้มีรายละเอียดภาพลักษณ์การเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าของเมืองน่าน และเมืองหลวงพระบางด้วย และใช้กระบวนการการจัดการความรู้ (Knowledge Management) จากผลการวิจัยข้างต้นเพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ ได้แก่ ค่าแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเทคนิคการจัดการความรู้

ผลการวิจัย

เมืองน่าน ประเทศไทย

เมืองน่านเป็นเมืองเนิบช้า ที่มีบรรยากาศของความเป็น “เมืองเก่าที่มีชีวิต” (Old City Life) ศิลปวัฒนธรรม และสภาพภูมิทัศน์ยังคงความเดิมแท้ควบคู่กับการถูกใช้งานจริง มีใช้เพียงเมืองเก่าที่มีแต่ซากปรักหักพังของโบราณสถานเฉกเช่นเมืองอื่น ๆ ที่เป็นเมือง

เก่าท่องเที่ยวหลักของประเทศ เมืองน่านได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธศาสนาและความเชื่อที่ฝังรากลึกมายาวนานตั้งแต่ก่อสร้างสร้างเมืองตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ มีการให้ความเคารพและให้ความสำคัญแก่ผู้เฒ่าผู้แก่ บรรยายภาพของเมืองยังมีเรื่องราวของอดีตที่รับรู้ได้ มีความร่วมมือในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในฐานะเจ้าของพื้นที่ทำให้เมืองมีบรรยากาศที่ดี มีสีสัน มีธรรมชาติจากการเล่าเรื่องในอดีต คนน่านมีวิถีชีวิตเรียบง่าย ใช้ชีวิตกลมกลืนไปกับวงจรธรรมชาติ ความเป็นอยู่แบบถ้อยถ้อยอาศัย ให้ความสำคัญเป็นมิตรไมตรีให้แก่นักท่องเที่ยว มีความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าของเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติของเมือง จึงทำให้เมืองน่านมีความเหมาะสมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้ามากที่สุด ($\bar{x}=4.45$) มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมมาก ($\bar{x}=4.08$) อาทิ กิจกรรมเที่ยวชมวัด อาคารบ้านเรือน และวังเก่า ในตัวเมืองน่าน พูดคุยกับคนในชุมชน โดยการไปดื่มกาแฟในร้านค้าท้องถิ่น เข้าร่วมกิจกรรมศาสนพิธี หรือเดินชมวิถียามเช้าบนท้องนาใกล้ชุมชนต่าง ๆ เสริมสุขภาพและความงามด้วยการล้างพิษโดยใช้สมุนไพรท้องถิ่น หรือการนวดผ่อนคลาย เป็นต้น กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว การดำเนินชีวิตของชุมชน และการมีปฏิสัมพันธ์แบบไมตรีจิตระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่น เมืองน่านมีแนวทางการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าให้ดีขึ้นได้อีก มากที่สุด ($\bar{x}=4.59$)

5 แนวทาง คือ (1) การนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าอย่างสร้างสรรค์ (2) การเสริมสร้างการต้อนรับด้วยไมตรีจิตในธุรกิจการท่องเที่ยวและประชาชน (3) การสร้างรูปแบบใหม่ของการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า จากความได้เปรียบทางวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และธรรมชาติ (4) การจัดทำข้อมูล และสื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักท่องเที่ยว และ (5) การจัดการคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้า

เมืองหลวงพระบาง ประเทศ สปป.ลาว

เมืองหลวงพระบางเป็นเมืองเนิบช้า ที่มีบรรยากาศของความเป็น “เมืองเงียบสงบ” (Peaceful Life City) ชุมชนอยู่ด้วยกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย หยิบยื่นความเป็นมิตรให้แก่นักท่องเที่ยว ไม่แก่งแย่งแข่งขันจนก่อให้เกิดความขัดแย้ง ปฏิบัติดี ประพฤติอยู่ในศีลธรรม คนหลวงพระบางมีวิถีชีวิตเรียบง่าย ปรับตัวไปตามสภาพพื้นที่และใช้ชีวิตกลมกลืนไปกับวงจรธรรมชาติ พอใจในสิ่งที่มีอยู่ตรงหน้า สร้างความสุข สนุกสนานจากสิ่งรอบตัว อาคารบ้านเรือน และศาสนสถาน เน้นการปลูกสร้างเพื่อการใช้งาน เหมาะสมกับสภาพบริบทของเมือง วิถีชีวิตของคนหลวงพระบางยึดถือหลักศาสนาและความเชื่อ คนหลวงพระบางมีความภาคภูมิใจกับสิ่งที่ยังคงอยู่แบบดั้งเดิม ซึ่งพบเห็นได้จากงานศิลปะ สถาปัตยกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ จึงทำให้เมืองหลวงพระบางมีความเหมาะสมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้ามากที่สุด ($\bar{x}=4.30$) มีกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมมาก ($\bar{x}=4.11$) อาทิ กิจกรรมเที่ยวชมภูมิทัศน์ และทัศนียภาพเมืองหลวงพระบาง สูดอากาศที่สดชื่นและเย็นสบาย ที่ริมฝั่งโขง เดินชมเมืองกลางคืน ช้อปสินค้าแฮนด์เมดของชาวบ้าน เช่น ผ้าคลุมเตียง ผ้าคลุมไหล่ ของตกแต่งบ้าน มีภาพเขียนที่ปรากฏเอกลักษณ์ของเมืองหลวงพระบาง อย่างเช่น ภาพพระ เณร เดินบิณฑบาต ภาพแม่หญิงลาวสวมใส่ผ้าซิ่น เป็นต้น ให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญตามประเพณีลาว เพื่อแสดงการยอมรับว่าเป็นคนในครอบครัว กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว การดำเนินชีวิตของชุมชน และการมีปฏิสัมพันธ์แบบไมตรีจิตระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่น เมืองหลวงพระบางมีแนวทางการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าที่ดีขึ้นได้อีก มากที่สุด ($\bar{x}=4.22$) 5 แนวทาง คือ (1) การนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าอย่างสร้างสรรค์ (2) การเสริมสร้างการต้อนรับด้วยไมตรีจิตในธุรกิจการท่องเที่ยวและประชาชน (3) การสร้างรูปแบบใหม่ของการ

ท่องเที่ยวแบบเนิบช้า จากความได้เปรียบทางวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และธรรมชาติ (4) การจัดทำข้อมูล และสื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักท่องเที่ยว และ (5) การจัดการคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้า

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มี 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 สำรององค์ประกอบของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้า โดยใช้ “ORCHESTRA” Model เพื่อพิจารณาลักษณะเฉพาะของพื้นที่ ชุมชนในท้องถิ่น และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ดังนี้

O “Origin” หมายถึง วิถีชีวิตของชุมชนที่เป็นแบบพึ่งพาธรรมชาติ

R “Rustic” หมายถึง การดำเนินชีวิตของประชาชนเป็นแบบเรียบง่าย

C “Classic” หมายถึง การรักษาความเดิมแท้ของศิลปวัฒนธรรม และสภาพภูมิทัศน์

H “Hospitality” หมายถึง การแสดงความเป็นมิตรและมีไมตรีจิตของคนในชุมชน

E “Ecstasy” หมายถึง การสะท้อนความรู้สึกความภาคภูมิใจของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่

T “Traditional” หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมของชุมชน

R “Relationship” หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์แบบไมตรีจิตกับคนในท้องถิ่น

A “Apparently” หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 2 สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้ “NAWALL” Model เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิต และรสนิยม (Lifestyle) ของนักท่องเที่ยว ดังนี้

N “Natural Time” หมายถึง นักท่องเที่ยวชอบปล่อยเวลาให้อยู่กับธรรมชาติขณะเดินทางท่องเที่ยวและทำกิจกรรม

A “Appreciate into Local” หมายถึง นักท่องเที่ยวต้องการดื่มด่ำไปกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม และบรรยากาศที่เพลิดเพลิน

W “Well-Being; Mind, Body, Spirit” หมายถึง นักท่องเที่ยวต้องการค้นหาคุณภาพชีวิตให้เข้ากันได้กับตนเองทั้งทางด้านจิต กาย และจิตวิญญาณ

A “Aesthetic Imagination” หมายถึง นักท่องเที่ยวชื่นชอบการใช้จินตนาการจากการใช้ประสาท

สัมผัสทั้งห้า ได้แก่ การฟังเสียง การสัมผัส การสูดดม การรับรส และการมองเห็น

L “Living in Harmony with Local & Nature” หมายถึง นักท่องเที่ยวต้องการใช้ชีวิตกลมกลืนไปกับธรรมชาติทั้งที่พักแรม การรับประทานอาหาร และการทำกิจกรรมต่าง ๆ

L “Looking at the Past” นักท่องเที่ยวที่สนใจการมองย้อนกลับไปในอดีต ซึ่งมีเรื่องราวต่าง ๆ ที่ยังอยู่ในความทรงจำ

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบเนียบซ้ำ พิจารณาจากบริบทในแต่ละพื้นที่ 5 แนวทาง ดังนี้

1) การสร้างรูปแบบใหม่ของการท่องเที่ยวแบบเนียบซ้ำในพื้นที่ โดยยึดหลักความโดดเด่นของวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติ และความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่

2) การนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเนียบซ้ำอย่างสร้างสรรค์

3) การเสริมสร้างการต้อนรับด้วยไมตรีจิตในธุรกิจการท่องเที่ยวและประชาชน

4) การจัดทำข้อมูล และสื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักท่องเที่ยว

5) การจัดการคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวแบบเนียบซ้ำ

อภิปรายผลการวิจัย

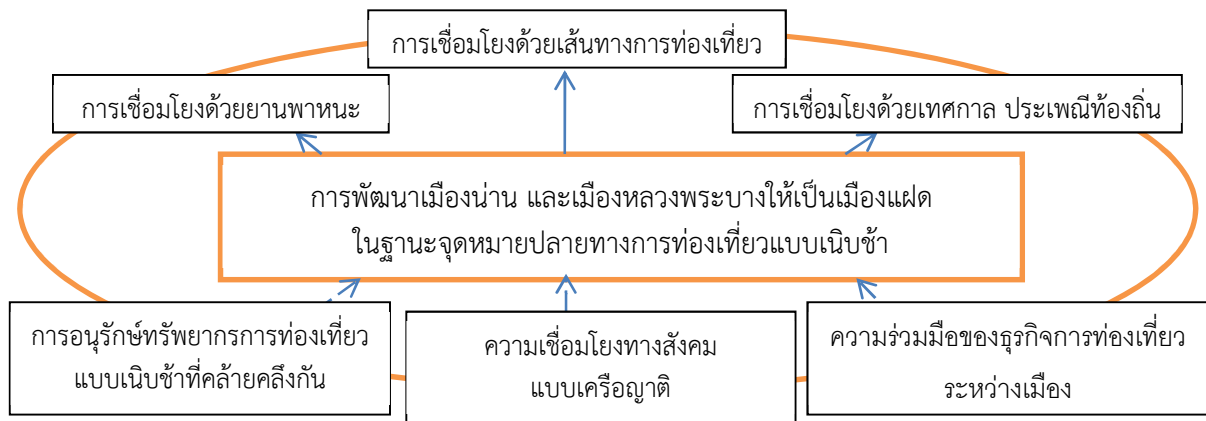
ประเด็นที่ 1 การพัฒนาเมืองน่าน และเมืองหลวงพระบางให้เป็นเมืองแฝดการท่องเที่ยวแบบเนียบซ้ำ

เมืองน่าน และเมืองหลวงพระบาง มีความคล้ายคลึงกันในด้าน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี วัฒนธรรม ศิลปะ หัตถกรรม วรรณกรรม การค้า ความสัมพันธ์ทางเครือญาติทั้งในระดับราชวงศ์และชาวบ้าน มีการเชื่อมโยงกันทางกายภาพ ภูมิศาสตร์ ทำเลที่ตั้งของเมือง ขนาดของเมือง และประวัติศาสตร์ และมีความร่วมมือต่อกันในหลายด้าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Shen & John, et al., (Shen, 2014, & John, et al., 2013) ที่อธิบายลักษณะความเป็นเมืองแฝดที่ต้องมีลักษณะความคล้ายคลึง ความเชื่อมโยง และความร่วมมือระหว่างเมือง จึงนำมาสู่การอธิบายการเป็นเมืองแฝดทางการท่องเที่ยวแบบเนียบซ้ำของเมืองน่าน และเมืองหลวงพระบาง ดังนี้

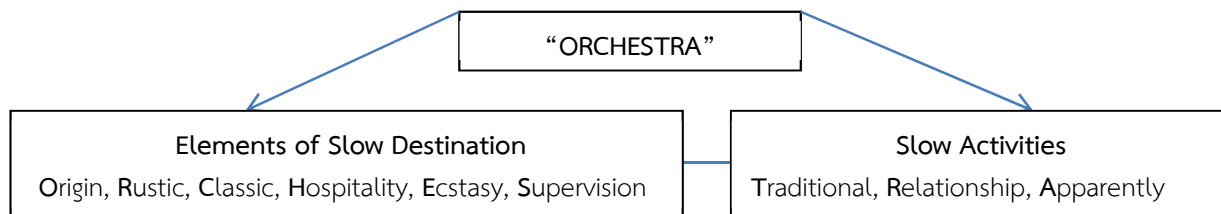
เมืองน่าน		เมืองหลวงพระบาง
1. มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย 2. ผูกพันกับสายน้ำ 3. ภูมิใจในชุมชนของตนเอง 4. ลักษณะสังคมเป็นแบบครอบครัว 5. ความเป็นมิตรกับทุกคน 6. ใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ	ความคล้ายคลึงของ ทรัพยากรการท่องเที่ยว แบบเนียบซ้ำ	1. มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย 2. ผูกพันกับสายน้ำ 3. ภูมิใจในชุมชนของตนเอง 4. ลักษณะสังคมเป็นแบบครอบครัว 5. ความเป็นมิตรกับทุกคน 6. ใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ
1. เป็นเครือญาติ 2. มีการคมนาคมติดต่อกัน 3. เป็นเมืองขนาดเล็ก 4. ประชากรไม่หนาแน่น	ความเชื่อมโยงทางสังคม และกายภาพ	1. เป็นเครือญาติ 2. มีการคมนาคมติดต่อกัน 3. เป็นเมืองขนาดเล็ก 4. ประชากรไม่หนาแน่น
เป็นสมาชิกกลุ่มอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง มีความสะดวกในการผ่านแดนทั้งคนและสินค้า สนับสนุนการค้าและเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศสมาชิก	ความร่วมมือระหว่าง เมืองต่อเมือง และ/หรือ รัฐ	เป็นสมาชิกกลุ่มอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง มีความสะดวกในการผ่านแดนทั้งคนและสินค้า สนับสนุนการค้าและเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศสมาชิก

แนวคิดเมืองแฝดนี้ สามารถนำไปประชาสัมพันธ์ทางการตลาดท่องเที่ยวได้ อาทิ สร้างภาพลักษณ์เมืองแฝดทางการท่องเที่ยวแบบเนียบซ้ำของเมืองน่าน และเมืองหลวงพระบาง สร้างเส้นทาง (โปรแกรมการท่องเที่ยว)

เชื่อมโยง 2 เมือง เพื่อใช้ชื่อเสียงการเป็นเมืองมรดกโลก เป็นใบเบิกทางให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวที่เมืองน่าน เพื่อให้เมืองน่านเป็นที่รู้จักในระดับสากล โดยใช้แนวคิดการเชื่อมโยง ดังรูปนี้

ประเด็นที่ 2 แนวทางการพัฒนาเมืองอื่น ๆ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้า โดยประยุกต์ใช้ “ORCHESTRA” Model แนวทางการประยุกต์ใช้ “ORCHESTRA” Model ของเมืองท่องเที่ยวต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เมืองฮานอย ประเทศเวียดนาม มีความโดดเด่นในเรื่อง Origin, Rustic, Classic เห็นได้จากความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ พืชพันธุ์ที่กว้างใหญ่สุดสยายตา ยอดเขาสูงเทียมหมอก ความบริสุทธิ์ของอากาศ อาหารท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ อาหารฟิวชั่นที่เกิดจากการผสมผสานความเป็นเวียดนามและฝรั่งเศส ใช้ริมทางเป็นที่ตั้งร้านค้าผู้คนอยู่กันอย่างเรียบง่าย ไม่เร่งรีบ ใช้จักรยานเป็นพาหนะในการเดินทางและบรรทุกผลผลิต ซึ่งเมืองนี้ยังคงรักษาเอกลักษณ์เหล่านี้ไว้ได้อย่างดี

เมืองหงสาวดี ประเทศพม่า มีความโดดเด่นในเรื่อง Origin, Rustic, Classic เห็นได้จากเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ความหลากหลายของวัฒนธรรม โบราณสถาน ชนเผ่าต่าง ๆ การเป็นศูนย์กลางของสหวิทยาการต่าง ๆ ในอดีต เมื่อพม่ามีการปิดประเทศประมาณ 50 ปีจึงไม่มีการรับวิทยาการใหม่ ๆ จากโลกภายนอก ทำให้เมืองหงสาวดียังคงความดั้งเดิมไว้ได้ทุกด้าน มีการดำเนินชีวิตตามแบบคนโบราณ ใช้ธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก มีการพึ่งพาตนเองเฉพาะปัจจัยสี่ตามความจำเป็นเท่านั้น

เกาะปันง ประเทศมาเลเซีย มีความโดดเด่นในเรื่อง Rustic, Classic เห็นได้จากยังคงเป็นเมืองเก่าแก่ ซึ่งมีการดูแลอย่างดี มีเอกลักษณ์เฉพาะที่ผสมผสานศิลปะจากตะวันออกกลางและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมือง

ปันงได้รับการประกาศจากองค์การยูเนสโกให้เป็นมรดกโลก ที่ยังคงมีเสน่ห์จากการผสมผสานวัฒนธรรมยุโรปกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นไว้ได้อย่างดี

เมืองมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ มีความโดดเด่นในเรื่อง Classic, Supervision เห็นได้จากการคงอยู่ของความเดิมแท้ของสถาปัตยกรรมของเมืองในสมัยยุโรปยุคกลาง ที่มีกำแพงล้อมรอบและมีค่ายป้อมยามมิดชิดภายในพื้นที่เกือบ 400 ไร่ ล้อมด้วยกำแพงหินสูงที่มีโบสถ์ โรงเรียน และสถานที่ราชการตั้งอยู่ภายใน รวมถึงคาซามะนิลา (Casa Manila) ซึ่งเป็นย่านที่พักอาศัยของชนชั้นสูงชาวสเปนในอดีต ได้มีการบูรณะขึ้นใหม่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เหมาะสำหรับคนที่ศึกษาและค้นหาเรื่องราวในอดีต

เกาะบาหลี่ ประเทศอินโดนีเซีย มีความโดดเด่นในเรื่อง Origin, Rustic, Classic, Ecstasy เห็นได้จากมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ชายหาดที่ขาวสะอาดและสวยงาม มีผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์ คนบาหลียังคงวิถีการกสิกรรมแบบดั้งเดิม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทั่วโลกรู้จักเพราะให้ความรู้สึกในความเป็นเอเชียอย่างมาก เป็นเกาะที่สวยงามที่สุดในเอเชียแปซิฟิก

หมู่บ้านกัมปงโปเยอร์ ประเทศบรูไน มีความโดดเด่นในเรื่อง Origin, Rustic, Supervision เห็นได้จากการเป็นหมู่บ้านกลางน้ำที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีการสร้าง

บ้านเรือนนับพันอยู่บริเวณปากแม่น้ำบุรีใน การใช้เรือเป็นพาหนะของเกาะนี้มีเสน่ห์ที่แปลกตา มีการจัดการพื้นที่ใช้สอยทางน้ำอย่างเป็นระบบ คือ มีทั้งบ้านพักอาศัย มีสียัดโรงเรียน สถานีอนามัย สถานีตำรวจ ร้านค้า ร้านอาหารตามสภาพภูมิทัศน์ที่ตั้งอยู่บนผิวน้ำอย่างเหมาะสม เรียบง่าย และน่าหลงใหลสำหรับผู้มาเยือนหมู่บ้านนี้

เมืองสีหนุวิลล์ ประเทศกัมพูชา มีความโดดเด่นในเรื่อง Origin, Supervision เห็นได้จากการจัดการคุณภาพเมืองให้อยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างกลมกลืน สร้างถนนริมหาด โดยไม่ทำลายสถานที่นั่งดูพระอาทิตย์ลับขอบฟ้า ชมคลื่นทะเลซัดเข้าฝั่งบริเวณริมหาด กินลมชมวิว ยามค่ำริมทะเล ชายหาดของสีหนุวิลล์ เป็นชายหาดเขตร้อนที่สวยงาม มีบรรยากาศเงียบสงบและเป็นมิตร มีการให้บริการนวดผ่อนคลายที่ริมชายหาดด้วย

ประเทศสิงคโปร์มีความโดดเด่นในเรื่อง Supervision, Traditional, Relationship, Apparently เห็นได้จากการจัดการเมืองที่เป็นระเบียบและสะอาด มีกิจกรรมที่เน้นความผ่อนคลายของวิถีชีวิตคนเมือง มีการจัดเทศกาลเลนเวย์ เลิร์นนิ่ง (Laneway Learning) ซึ่งเป็นกิจกรรมยามเย็น เพื่อเติมเต็มชีวิตหลังเลิกงานของคนเมือง เปิดกว้างให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นได้ทั้งผู้สอนและผู้เรียน มีกิจกรรมจัดดอกไม้ ฝึกเขียนตัวอักษรโบราณ จัดสวนสวยในขวด เรียนรู้ศาสตร์แห่งการดื่มและจับคู่อาหาร เรียนเทคนิคการถ่ายภาพแบบ Light Painting ฯลฯ

สรุป

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรณีศึกษาเมืองน่าน ประเทศไทย และเมืองหลวงพระบาง ประเทศ สปป.ลาว ได้ให้ข้อมูลเชิงลึกสำหรับการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในแต่ละเมือง หรือพื้นที่ต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้า ที่มีความโดดเด่นและแตกต่างจากสถานที่อื่น ๆ และสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวแบบเนิบช้าได้ หลักการพัฒนามี 9 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) วิถีชีวิตของชุมชนเป็นแบบพึ่งพาธรรมชาติ (Origin) (2) การดำเนินชีวิตของประชาชนเป็นแบบเรียบง่าย (Rustic) (3) การรักษาความเดิมแท้ของศิลปวัฒนธรรม และสภาพภูมิทัศน์ (Classic) (4) การแสดงความเป็นมิตรของคนในชุมชน (Hospitality) (5) การสะท้อนความรู้สึกความภาคภูมิใจของผู้อยู่อาศัย (Ecstasy) (6) การจัดการคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว (Supervision) (7) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมของชุมชน (Traditional) (8) กิจกรรมที่

เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์แบบไตรจิตกับคนในท้องถิ่น (Relationship) และ (9) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว (Apparently) การประยุกต์ใช้หลักการนี้ ต้องพิจารณาร่วมกับบริบทของการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าด้วย โดยเฉพาะการสร้างความรู้สึกและประสบการณ์ที่ไม่รู้ลืมของนักท่องเที่ยวผ่านการนำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าอย่างสร้างสรรค์ ความร่วมมือ ความมีอัธยาศัยไมตรีจิตของคนในท้องถิ่นที่พึงมีต่อกันนักท่องเที่ยวตลอดระยะเวลาที่พำนักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสามารถกระทำได้ทุกพื้นที่ ทุกเมือง และทุกแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา เพื่อตอบสนองนโยบายทางเศรษฐกิจที่มุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ การพัฒนาสังคมท้องถิ่นให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ และยังคงสามารถอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวไว้ได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าตามแนวคิดการวิจัยเรื่องนี้ อาจไม่เหมาะสมกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบมวลชน เพราะนักท่องเที่ยวอาจไม่ได้รับบรรณาการในการใช้ชีวิตการท่องเที่ยวแบบที่ต้องการติดต่อกับธรรมชาติ และวัฒนธรรม จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้า เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าและได้รับการบริการอย่างมีคุณภาพ เพื่อใช้เวลาในการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เลือกสรรแล้วได้นานขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปี 2560

References

- Association of Southeast Asian Nations. (2015). *ASEAN Tourism Strategic Plan 2016-2025*. Jakarta: Author.
- Cittaslow. (2016). NETWORK, Retrieved December 26, 2016, from www.cittaslow.org

- Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization). (2013). Known tourist community of ASEAN. Analysis strengths weaknesses and links for sustainable tourism. *DASTA NEWS: Media to develop sustainable tourism*, 4(41), 16-19. [in Thai]
- Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization). (2015). "1st decade, Conservation and development of the old city, Nan." How to maintain sustainability?. Retrieved September 1, 2015, from <http://www.dasta.or.th/dastaarea6/th/#> [in Thai]
- John, K., Claudia, S. M., & Dae, H. K. (2013). Is fear of crime splitting the sister cities? The case of Los Dos Laredos. *Cities Journal*, 34 (2013), 30–36.
- Miele, M. (2008). CittaSlow: Producing Slowness against the Fast Life. *Space and Polity*, 12(1), 135-156.
- Muse mag. (2558). Keep Calm and Slow Down Your Life. *Muse mag*, 5 (March-May), 12-15.
- Ray, N., Jong, R. D., Richmond, S., Williams, C., Reid, S., & Waters, R. (2016). *Southeast Asia on a Shoestring Travel Guide*. (18th ed). Singapore: Lonely Planet.
- Shen, J. (2014). Not quite a twin city: cross-boundary integration in Hong Kong and Shenzhen. *Habitat International*, 42, 138-146.
- Travel Leisure. (2015). The Best Cities in Asia. Retrieved July 8, 2015, from <http://www.travelandleisure.com/worlds-best/cities-in-asia#intro>
- UNESCO. (2004). *Impact: The Effects of Tourism on Culture and the Environment in Asia and the Pacific: Tourism and Heritage Site Management in Luang Prabang, Lao PDR*. Bangkok: Author.
- World Tourism Organization. (2015). *UNWTO Annual Report 2014*. Madrid: Author.
- Tourism Authority of Thailand. (2013). Slow Travel Thailand: Taking time to enjoy what travel offers. Retrieved November 6, 2015, from <http://www.thailand.org.il/sites/thailand/UserContent/files/pdf/special-slow-travel.pdf> [in Thai]
- Tourism Authority of Thailand. (2011). Tourism Authority of Thailand (TAT.): Tourism Marketing Panel Announced (MAP) 2012. Retrieved August 6, 2014, from <http://www.tatnewsthai.org/detail.php?newsID=2306>. [in Thai]
- YAEM-OT, W. (2015). ASEAN economic community. *TAT Tourism Journal*, 4(12)-1(13), 65-71. [in Thai].